

TOPONÍMIA I NOMS DE PERSONA EN L'OBRA DEL PARE LERCHUNDI: VOCABULARIO ESPAÑOL-ARÁBIGO DEL DIALECTO DE MARRUECOS

Rosa Planas Ferrer

XVI Jornada d'Antroponímia i Toponímia. Binissalem, 2003

Fra José Lerchundi, de l'orde franciscà, va ser superior de les Missions Catòliques Espanyoles a Marroc. Va néixer a Orio (Guipúzcoa) el 24 de febrer de l'any 1836 i va morir el 8 de març de 1896. Va ser destinat a Tànger l'any 1861. La Santa Seu el designà per a la Prefectura de Marroc, on fundà sanatoris i hospitals. També hi va crear escoles catòliques espanyoles i una impremta de tipografia aràbiga a Tànger. Va acompanyar diverses ambaixades marroquines a Europa.

Destaquen entre les seves obres: *Rudimento del árabe vulgar que se habla en Marruecos*; *Vocabulario del dialecto de Marruecos*; *Crestomatía arábigo-española i Gramática del árabe clásico o literario*.

El pare Lerchundi també va promoure a finals del segle XIX un nou edifici de missions, des d'on s'havia de canalitzar la tasca de cristianització del protectorat. Va patrocinar aquesta idea el segon marquès de Comillas, Claudio López Bru (1853-1825), el qual encarregà el projecte a Antoni Gaudí. Aquest treballà en el tema des de finals de 1892 fins a l'octubre de 1893, visità Tànger amb el marquès i va recórrer Andalusia a la recerca d'idees. El resultat va ser un projecte creatiu ple d'idees innovadores, del qual Gaudí se'n sentia molt orgullós. Malgrat que l'edifici no es va construir mai, Gaudí sempre tingué un dibuix de la façana penjat a l'entrada del seu estudi. Tots els estudiosos del gran arquitecte identifiquen en les torres parabòliques del projecte de Tànger un precedent de les seves obres posteriors, sobretot de la Sagrada Família.

Aquest petit incís ens permet reflectir, ni que sigui d'una manera breu, la personalitat del pare Lerchundi i la seva relació amb el món intel·lectual de l'època.

L'interès que tenen les seves obres es palesarà quan entrem una mica en detall en l'obra que avui destacam: *Vocabulario español-arábigo del dialecto de Marruecos con gran número de voces usadas en Oriente y en la Argelia* por el M.R.P. Fr. José Lerchundi. 3ª edición. Tànger, Tipografia hispano-arábiga de la misión católica, 1932.

L'interès d'aquest llibre rau sobretot en la transcripció de veus dialectals aràbigues, algunes de les quals ens són molt pròximes (per exemple, mots del lèxic comú com bossa, gorfa,... o els noms dels vents: xaloc, mestral... juntament amb d'altres que han passat de l'à-

rab o dels seus dialectes a la nostra llengua). També va resultar ben curiós el conjunt de topònims que s'hi relacionaven: des de noms de ciutats importants fins a noms de països, gentilicis, i regions, on s'afegien sovint comentaris etimològics que ajudaven a la comprensió general del mot. El llibre, que presenta les diferents veus amb la transcripció a la fonètica castellana de les veus àrabs, acompanyat de la seva representació gràfica en l'alfabet d'aquest idioma, és una petita joia que mereix ser coneguda i col·locada a l'abast dels estudiosos de la llengua i, sobretot, dels qui ens interessam per l'onomàstica.

De fet, les obres del Pare Lerchundi són citades en els grans diccionaris de Coromines, i són prou conegudes de tots els arabistes i lingüistes en general. L'aproximació d'avui, ben limitada per altra banda, no intenta descobrir etimologies ni tampoc esmenar la plana a ningú, simplement és una mostra de les coincidències i ambivalències de determinats mots alguns dels quals, encara avui, resten en l'obscuritat o sense determinar definitivament la seva adscripció. També volem parar esment a certes paraules mallorquines que semblen haver arribat a través dels veïns d'Àfrica, alguns dels quals ja havien ocupat Mallorca molt abans que nosaltres.

Si més no, la curiositat per l'onomàstica i per l'immens cabal lingüístic de l'àrab ens ha mogut a fer aquesta comunicació que hem estructurat de la manera següent.

TOPONÍMIA

Topònims inserits en el català

Deià, Bàbel, Barxilóna, Bàida, Borch, Cúdia, Bàdia, Meràia, Àain, Cúra, Gork, Hófra, Randa, Mársa, Menàra, Biar, Kàntira, Todmir

Topònims d'Europa amb els seus corresponents gentilicis

França, Anglaterra, Nàpols, Narbona, Pirineus, Portugal, Santa Maria d'Algarbe, Santaren, Viena.

Topònims de la Península Ibèrica amb els seus gentilicis

Galícia, Guadalajara, Guadix, Jaén, Xàtiva, León, Loja, Lorca, Lugo, Màlaga, Medinaceli, Medina Sidonia, Morón, Múrcia, Oriola, Pamplona, Paterna, Ronda, Santiago, Sevilla, Talavera de la Reina, Itàlica, Tarazona, Tarifa, Albacete, Toledo, Tortosa, Tudela, València, Almodóvar del Río.

Hidrònims

Guadalete, Guadalquivir, Mediterrani, Muluya, Nun, Tajo, Xúcar.

Illes Balears

Regions i ciutats de l'Orient

Israel, Jericó, Jerusalem, la Meca, Mesopotàmia, Moka, Palestina, Sanaa, Yazreb (actual Medina), Yedda.

Regions i ciutats d'Àfrica

Lamtuna, Magreb, Medea, Meliana, Mequinez, Mogador, Rabat, Rif, Saffí, Tànger, Telemsán, Tetuan, Tunísia.

DEIAÂ (= 'llogaret') Lerchundi, p. 49

Corpus T., II, 509 [dejá] del patronímic llatí Didianum, derivat del nom personal Didius.

Onomasticon 0

DECAT, III, p.44 Deia no ve de cap nom de persona llatí, sinó de l'ètim àrab d'Aldea.

DCVB, 4, 84 Deia. Probablement d'un derivat del nom propi llatí Didius (Didianus).

Moreu-Rey, *Nostres noms ...*, 138 Deia, toponímia llatina (Didianus), terminació -á.

Moll, *Llinatges*, 138. Gentilici llatí Didianum.

BÁBEL (= BABILÒNIA) Lerchundi, p. 124

Onomasticon, II, 290 El Baber o Babel. Nom d'una platja d'Alacant. El Baber ja figura en el s. XVI, l'ús amb l'article fa sospitar que estigui per Albaber i tingui algun enllaç àrab. Recordar-se, a propòsit d'aquest nom, del cognom Babiloni, que és certament d'extracció morisca. Del nom de la ciutat de Mesopotàmia ve al-babel o el Babel, nom de la platja alacantina.

DECAT 0

DCVB, 2, 189. Babel, top. Pla del Babel: llogaret de la ciutat d'Alacant.

Moreu-Rey, *Nostres noms...* 0

Moll, *Llinatges* 0

BARXILÓNA o BARXOLÓNA (= BARCELONA) Lerchundi, p. 129

Onomasticon, 347. Escrit ja en ibèric, en monedes. Ora Maritima, Avienus Barcionum; Barcino a Pomponi Mela; ? mossàrab > bar?inona: Barchinona. És una forma probablement mossàrab, o judaïtzant. Es troba «don Abraham el-Barchilon» nom d'un jueu. DECAT 0 DCVB, 2, 297 Capital de Catalunya; Possessió del terme de Bunyola; nom propi de dona (1277). També llinatge.

Doc. medievals, forma més comuna és Barchinona, tal grafia era segurament un llatanisme, car ja es troba la forma vulgar Barcelona o Barçalona (s. XIII). També es troben les variants Barchelona i Barchenona, resultat d'una vacil·lació entre la forma vulgar i l'erudita.

Etim. de l'ib. Barcinone.

Moreu-Rey, *Els nostres noms ...*, 142, 14

El sufix -ona -one, de significació col·lectiva, que els romans van afegir a noms prellatins de moltes ciutats ? Barcelona, de Barcino.

Estrats successius: Barcino, Barcinona, Barcilona, Barcelona. Moll, *Llinatges*, 130

BÁIDA (= 'blanca') **Lerchundi, p. 139** *Onomasticon*, 66 Albaida; doc. 1271. Abreujament de l'àrab *madina al-baida* 'la ciutat blanca'. La més antiga font és musulmana (s. IX). S'Albaida, vella alqueria menorquina del terme des Mercadal.

DECAT, I, 138 Albaida, designa una espècie d'estepa blanca, de l'àrab *báida* 'blanca'.

DCVB, 1, 415 Albaida. Etim. de l'àrab *al-báida* 'la blanca'.

Moreu-Rey, *Nostres noms...*, 121

Moll, *Llinatges*, 125

BORCH (= 'recinte fortificat') **Lerchundi, p. 375**

Onomasticon

DECAT, I, 0

DCVB, 1, 439 Alborch. Llinatge de les prov. de València i Alacant. Etim. de l'àrab *al-bor?* 'la torre'. Moreu-Rey, *Nostres noms...* 0 Moll, *Llinatges*, 0

CÚDIA (= 'cerro, collado') **Lerchundi, p. 183** *Onomasticon*, II, 108 Nombroses localitats d'aquest nom, provinent de l'àrab *kúdia* 'turó'. Alcúdia a Mallorca; Alcúdia de Carlet, P. Valencià; Alcúdia de Crespins, id. ...

DECAT, I, 166 Alcúdia no és sols nom de lloc molt repetit en terra valenciana i balear, provinent de l'àrab *kúdyā* 'pujol', car conserva certa vida en alguns punts del País Valencià. D'un informant pagès cita: «hi ha dos serradalets o *alkúdyes*, però tot és tapat, voltat d'arròs» (1961).

DCVB, 1, 460 Etim. de l'àrab *al-kúdia* 'el pujol'.

Morey-Rey, *Nostres noms ...*, 119 Alcúdia i l'Alcúdia (que es generalitza al P. Valencià per a designar la part enlairada de pobles i viles).

Moll, *Llinatges* 0

BÀDIA (= 'lloc despoblat') **Lerchundi, p. 281**

Onomasticon, II, 297 Bastants llocs d'aquest nom (Badia), si bé és probable que en bona part siguin postantropònims [Serra de Badia i pda. Les Badies, Alcoleja] Com demostra la situació, res d'això no pot venir de BADIA (DECAT, I, 539) l'accident coster o marítim; sens dubte es tracta d'una natural afèresi d'ABADIA sigui en el sentit de 'convent governat per un abat' [a.960], mot romànic comú, sigui en l'acc. dial. catalana 'rectoria, casa o lloc d'un rector parroquial'. L'alteració aferètica està bastant estesa, no sols en cat. sinó a Astúries. El cognom Badia, molt estès per tot el Principat i P. Valencià.

DECAT, I, 537 Badia, del fr. baie (que passà també al cast. i port. ba(h)ía i a l'ang. bay), alterat, en cat. i en alguns parlars hispànics, en badia sota la influència del verb gascó i cat. badar 'obrir, partir, esberlar'; en fr. és un mot d'origen incert, potser derivat del fr. antic ba(i)er 'obrir'.

DCVB, 2, 202 4 entrades per BADIA: 1. Part de mar que forma una endinsada ampla dins la línia de la vorera. Etim. incerta; 2. 'pells de badia' doc. a.1403; 3. 1. Manat d'espigues; 2. Cap o ramal de trena; 3. Tros de fil. Etim. del llat. *viticula 'sarmenent o borcany enrevoltat'; 4. Badia. 1. Casa on habita el rector d'un poble a.1417; 2. Llin. molt estès per Cat. i Val. Etim. reducció de *abadia*.

Moreu-Rey, *Nostres noms...*, 91 ... de vegades La Badia, en sentit de 'guaita'.

MIRÁIA o MERÁIA (= 'mirall') Lerchundi, p. 340

Onomasticon

DECAT, V, 699 MIRAR, del llatí MIRARI. En un sentit com el de 'mirador elevat' es degué usar a Cat. el llatí MIRACULUM, pl. -ACULA, potser ja en el llatí vulgar tardà, d'on el NL tan repetit de Miralles, que Balari documentava en escriptures des de 986, en la forma miralias ...

p.700 Mirall ... La introducció de MIRACULUM en substitució del llatí SPECULUM i amb el caràcter de derivat de MIRARI 'contemplar': és una singularitat del llatí vulgar gal·loromànic, que restà estranya al castellà-portuguès, a l'italià, etc.

DCVB, 7, 445 MIRALL, llin. existent a Barc., i Val. Etim. del llatí vulgar *miraculu, mat. sign. //1. der. de MIRARE, mirar.

MIRALLA. f. Talaia, torre de guaita, segons Balari Oríg.

MIRALLES. Top. i llin. Etim. forma pl. de miralla 'talaia de guaita'.

Moreu-Rey, *Nostres noms...*, 91 sinònim de talaia.

Moll, *Llinatges*, 248 i 294

Mirall, reducció d'Almirall/ del subst. mirall 'objecte ...'

Miralles, p.144, de talaia, top.

ÂAIN, pl. ÂIÚN (= 'font') Lerchundi, p. 380

Onomasticon, 2, 40 AÍN Poble valencià, al SO de Castelló de la Plana. Doc. ant. ja en doc. de Jaume I, arran de la conquesta: Ain (1242) ... Un arabista prestigiós (Asín) n'ha publicat una etimologia radicalment falsa. Segons Coromines del NL preromà AGINNUM, tan estès que, des de l'antiguitat, ha deixat continuació en molts llocs de l'Europa occidental: Agén (a la Garona mitjana). L'accent era a la í i, en la zona de substrat mossàrab i arabitzat, la -u es perdia, la -nn- havia de restar com a -n, la g palatal > y es confonia amb la i següent, i aquesta ben normalment en mossàrab restava í, breu que fos, o llarga, en l'origen.

L'etimologia aràbiga d'Asín «només era capaç de proposar-la l'home que, menyspreant sobergament els sons de la llengua, només hi veia lletres, i que desdenyà adquirir les nocions més elementals de la llengua dels valencians. Mot aràbic amb les cons. c, ya, nun: enlloc la vocal í accentuada, i com a tal l'ànima del mot. Salta a la vista que la cons. ya del mot aràbic que significa 'font, deu, ullal d'aigua' no tenia enlloc la vocal que pogués donar la í forta i essencial del nom Aín...». «No cal dir que aquest mot aràbic ha donat bastants noms de lloc, sempre -òbviament- amb la á com a vocal: Áina, poble de la Mancha; Rossalany, Fortaleny ...»

DCVB, 1, 348 AÍN. Top. Poble de la vall d'Artana. Etim. de l'àr. 'ain' 'font'.

Moreu-Rey, *Nostres noms...*, 120 Aín. La hidrografia. Les fonts i saltants d'aigua són evocats per Aín o Ahín.

Moll, *Llinatges*, 0

CÚRA (= 'globus, esfera') Lerchundi, p. 392

Corpus de Toponímia, p.498 «Quizás al alborear el s. XVI la Virgen del Puig de Randa, por los prodigios dispensados sobre los enfermos, ya se aureolaba con una nueva advocación la Mare de Déu de Cura, con que sería conocida en adelante. Documentalmente la encontramos en partidas y disposiciones de mediados de dicha centuria ...» Dice el P. Villanueva que, por el año 1549 resolvió el Capítulo de la Seo que en la dominica III después de Pascua se celebrase con solemnidad mayor la fiesta de Ntra. Sra. de Cura, que es una imagen venerada en la iglesia del monte de Randa.

Onomasticon, I, 122 Cura, santuari de. Si és un nom anterior a la conquesta no sembla gaire probable un nom simbòlic del llatí i cat. cura 'acurament, compte que es té d'una cosa ...' L'aplicació de Cura en el sentit del francès *soin* només s'explicaria com un nom simbòlic... Si és nom anterior a la conquesta podem pensar en un mot originari aràbic, el que ha donat el nostre *alqueria*; aquest nom en àrab té en singular la forma *qaria*, el pl. d'aquest mot en hispanoàrab consta com *qúr?*, segons el vocabulista o dic. de Ramon Martí, traduint 'villa, alcària'; aquest pl. ha donat el nom de la vila d'Alcora a la Plana de Castelló; com es veu, una pronúncia corrent de la u d'aquest mot, davant r, era oberta, convertint-la en una o catalana. Però no estem segurs que aquesta fos l'única pronúncia existent en l'àrab corànic, com procuraven pronunciar-lo els alfaquins, li donessin un timbre pròxim a u, i la influència del cat. cura acabaria d'identificar-l'hi. DCVB, 3, 858. 2. Top. Cura. Santuari. Etim. Probablement de l'àrab *k?r?*. 'territori'. Moreu-Rey, *Nostres noms ...* 0

GORK (= 'profunditat d'una cosa')

DECAT, 'estanyol o remans d'aigües profundes' del ll. vg. G?RGUS, G?RGA modificacions del ll. clàssic GURGES, ?TIS m. 'gorga', 'piscina', 'abisme líquid', 'mar fonda'. 1ª doc.: gorgo a.908; gorgs pl. a.1123. A les Illes, salvant-ne algun de famós, és un bassiot o clot vora el camí, on poder abeurar ... A València s'aplica a les sèquies (Riberes del Xúquer).

Gorgo -o final, descendència autòctona en mossàrab. *Corpus de Toponímia*, del ll. vg. G?RGUS 'hoya en el lecho de un río o torrente'. Quasi bé una vintena... es Gorg Blau. DCVB, 1. Clot pregon en el llit d'un riu o torrent, on l'aigua s'entolla o alenteix el seu curs, sia formant remolí, sia encalmant-s'hi. 2. Bassiot, clot ple d'aigua en un camí o en un camp (Alaró, Esporles, Fornalutx). 3. Font, deu (Eivissa). Etim. ll. vg. G?RGUS. Moll, *Llinatges*, del ll. vg. G?RGUS, idèntica etimologia.

HÓFRA (= 'clot') *Corpus Toponímia*, II, 930 L'Ofre. Probablement d'origen àrab. *Onomasticon* DECAT 0 DCVB, 7, 870 Ofre. Top. a) muntanya cònica situada prop de Sóller; b) penyal en terme d'Asp (Vall de Novelda). Etim. probablement de l'àr. al-hofra 'la fondalada'. En el Repartiment de Mallorca (s. XIII) apareix el nom Alhoffra com a top. existent en el terme de Sineu.

Moreu-Rey, *Nostres noms*, p.119. Fondalades i clotes: Alofra i L'Ofre.

Moll, *Llinatges* 0

RANDA (= 'llorer')

Corpus, Toponímia, III, p.1289 Randa. De l'àr. randa 'llorer'. «El 7 de junio de 1264, ante Pedro de Tovars notario, Pedro Ros, jurista, da en establecimiento la alquería de Randa a Berenguer Garau».

DECAT, VII, 92. Randa. No parla del topònim.

DCVB, 9, 133. 3. Randa. Top. Poblet agregat al mun. d'Algaida. Etim. de l'àrab randa 'llorer'.

Moreu-Rey, *Nostres noms*, 120, 129 i 147. La vegetació. Noms d'arbres o arbusts: Randa (el llorer); p.147 Topòn. celtes: Randa (el límit).

Moll, *Llinatges*, 152. De l'àrab randa 'llorer'.

MÁRSA (= 'marina')

Corpus 0

Onomasticon

DECAT, V, 504 marsa, mot fantasma per marso (marcir).

DCVB, 7, 265 marsa. adj. (partida de joc), p.231 Marçà. //1. Top. a) Poble del Priorat; b) Poblet de l'Alt Empordà; c) Poblet d'Igualada //2. Llin. Etim. del llat. Marti?nu, derivat del nom personal Martius. Moreu-Rey, *Nostres noms*, 139 Marçà. Moll, *Llinatges*, 84 Marsà

MENÁRA (= ‘minaret’; ‘lloc de la torre on es col·loca el fanal’)*Corpus 0*

Onomasticon, I, 157 ALMENAR i ALMENARA. De l'ár. mänâr i mänâra ‘talaia on s'encenen fogueres de senyal’ derivats de l'àrab nâr ‘foc, foguera’. 1) Almenar, poble important de la Noguera. Doc. ant. Almenar (1093) ‘castro Almenar’; Almenara (1172); 2) Almenara, te. Agramunt. Doc. ant. ‘serra que descendit de Almenara’ (1076); 3) Almenara, l'important poble i coll entre la Plana i Morvedre. Doc. ant. Almanar (1098). Poema del Cid; Crònica Jaume I, i també en el Repartiment.

DCVB, 1, 529 ALMENAR //1. Topon. Vila del Pla d'Urgell //2. Llin. valencià. Etim. de l'ár. al-menâr ‘lloc on posen el llum’. ALMENARA I. f. ant. //1. Llumenera (doc. ant. 1410) //2. Atalaia //II. Top. 1) Llogaret d'Agramunt; 2) Serra que separa l'Urgell de la Ribera de Sió; 3) Almenara d'Aguiló: llogaret a 1 h de Sta. Col. de Q.; 4) Vila de la prov. de Castelló. III. Llin. del P. Valencià. Etim. de l'ár. al-men'ra ‘lloc on posen el llum’, ‘canelobre’. Moreu-Rey, *Nostres noms*, 122. Almenar, Almenara i Aumenara (la talaia, o torre de senyals). Moll, *Llinatges*, 127 Almenar. Nom d'una vila del Pla d'Urgell, que ve de l'àrab al-menar ‘la talaia’.

BIR, pl. BIÁR (= ‘pou d'aigua’)

Onomasticon, II, 85 L'ALBIR. Llogaret dependent del mun. d'Alfàs. De l'àrab al-bi'r ‘el pou’, en la pronúncia hispànica es canviava en bîr; però l'àlif que hi havia hagut entre la *i* i la *r* actuava encara, impeding que la *i* es pronunciés *e*, com passa normalment davant *r*. Ja figura l'any 1325 en la carta de població de Benidorm... El mateix arabisme, al-bi'r, ha quedat com a NL en altres llocs valencians, Font d'Albir a Eslida.

BIAR, la important i històrica vila valenciana fronterera de Castella. Doc. ant. No figura en el Repartiment però Jaume I ja en la Crònica dóna notícia de la conquesta d'aquell fortíssim castell, en l'any 1245: «Biar és lo millor castell d'aquella frontera». Etim. no es pot dir que l'aràbiga sigui indiscutible. Producció de mel, des de temps dels romans, prolongament d'un nom llatí dels abellars: ALVEARE (Quintilià) o APIARIUM (tos dos en Columel·la) D'altra banda si el mot és un arabisme, també pot ser que els moriscos hi possessin ocasionalment l'article aràbic Al-Biar. Plural bi'âr. Però Asín ens té escarmentats amb un munt d'etimologies no sols dolentes, sinó irresponsables, i les seves dades aràbigues s'han d'acollir sempre amb la més gran desconfiança. Ací la desconfiança augmenta encara en notar que el geògraf àrab d'Almeria Al-Udri escriu Biyâr el nom d'aquesta població... Arabisme que es repeteix en altres llocs; Madoz descriu un Biar «anejo a la parr. de Vélez-Blanco, dióc. de Almería» i un riu de les prov. de Badajoz i Sevilla. (s.v. Viar); l'Arx. Ll. Salv.(Die Balearum, III, 284) diu que El-Biar és una de les poblacions d'Algèria on els menorquins abunden més. DCVB, 2, 475 BIAR, top. Vila situada a 10 k a l'E. de Villena. Etim. de l'ár. bi'r ‘pous’ (Asín, Topon. 94). Moreu-Rey, *Nostres noms*, 121 BIAR (safareigs, cisternes, basses) Albir o Abiar o Biar.

KÁNTRA O KÁNTARA (= 'pont')

Corpus Toponímia 0

Onomasticon, II, p.98 ALCÀNTERA. Poble de la Ribera alta del Xúquer. Doc. ant. 1364; el 1574 era encara poblat de moriscos. No apareix en el Repartiment. Etim. de l'àrab al-qántara 'el pont', per un de molt útil que hi havia prop del poble sobre el Xúquer.

ALCANADA (Alcúdia, illeta davant la costa E. de la península d'Alcúdia i possessió enfront de la illeta) Es tracta d'una forma del mot aràbic al-qántara; més aviat del plural al-qanâtir 'els ponts'. Del plural qanâtir ve el nom del riu Alcanadre, afluent del Cinca, i d'un poble de la Rioja vora l'Ebre (dificultat de Coromines per explicar el sentit)

DCVB, 1, p.450 ALCÀNTARA. Alcàntara de Xúquer // 3. Llin. de Catalunya i València. Etim. de l'àrab al-kantara 'el pont'.

Moreu-Rey, *Els nostres noms*, p. 123

Moll, *Llinatges*, p. 126

TODMIR (= Teodomir, n.pr.m.; Todmir, regne de Múrcia, anomenat així pel nom del seu príncep)

Onomasticon, I, 274. TOMIR, puig, 1100 m. (Escorca, Mallorca). Del germ. Theodomir... el cabdal Puig Tomir (cf. el nom de Theudmir, magnat il·licità mantingut pels invasors sarraïns).

DCVB, 10, 341. TOMÍ. Llin. Puig Tomí, top. V. TOMIC //2.Top. Puig Tomic o Puig Tomí: muntanya situada en el terme de Pollença.

RAC, 1, 533 Teudemirus: 841, PIR (Todemiro); 910, URG (Teudemiro); 949, AUS (Tudmiro); 987, PEN (Tudmir)

Moreu-Rey, *Els nostres noms*, p. 116. Dins antropònims d'origen germànic: Puig tomir (Todmir, s. X)

Moll, *Llinatges*, 123. Tomir. Tomí. De Theudemir, compost de theude 'poble' i mir 'il·lustre'.

TOPÒNIMS D'EUROPA

França (p. 377)	fránza; fránsa	gentilici fransáui; fransís
Anglaterra (p. 448)	belád el-inglíz;inglatírra	inglíz
Nàpols (p. 555)	nábel	nablítán
Narbona (p. 55)	arbóna; narbóna	
Pirineus (p. 632)	bab el-abuáb (porta de les portes o porta principal, suprema)	
Portugal (p. 646)	belád el-portkíz o	
el-portukíz	bortkízi o bortukízi	
Santa Maria de Algarbe (p. 739)		
ant. Ossonoba,		
avui Faro en Portugal	xánta maria de Axarq	
(o d'Orient)		

TOPÒNIMS DE LA PENÍNSULA IBÈRICA

		gentilici
Galícia (p.384)	galísia; yal-líxia	yal-líxii; yalálíka
Guadalajara (p. 400)	uád el-hayára (el riu de les pedres)	
ant. Arriaca, del basc arri 'pedra'		
Guadix (p. 400)	uádi aáxi uadiáx (el riu d'Acci)	
ciutat de Granada, ant. Acci		
Jaén (p. 462)	yaiián	yaiiáni
Xàtiva (p. 464)	xátiba	xatibii
ant. Setabis		
León (p. 484)	Leión	
veu llatina antiga Legio VII		
Gemina		
Loja (p. 493)	Laúxa	
ciutat de Granada ant. Hipula Laus		
Lorca (p. 494)	Lórka o Lauráka	
ciutat de Múrcia ant. Eliocroca		
Lugo (p. 496)	Lúco	
ciutat de Galícia		
ant. Lucus Augusti		
Màlaga (p. 504)	Málaka	
ant. Malaca		
Medinaceli (p. 522)	Medina Sálem (la ciutat de Sálem)	
poble de Sòria		
Medina Sidonia (p. 22)	medina xadúna	
ciutat de Cadis ant. Asido		
Morón (p. 545)	maurúr	maurúrii
poble de Sevilla		
Múrcia (p.552)	mursia	
ciutat i regne		
del llatí myrtea		
També Todmír, del seu príncep		
Teodomir		
Oriola (p. 584)	auriúla i auriuéla	
ciutat de València		
ant. Aurariola		
Pamplona (p. 593)	banbelóna	
Paterna (p. 605)	batérna	baterníi
poble de València / poble d'Almeria		
Ronda (p. 724)	rónða	
ciutat d'Andalusia		
ant. Arunda		
Santiago (p. 739)	xant iakób xant iákob	
Sevilla (p.)	ixbília	
Talavera de la Reina	talabeíra	
ciutat de Toledo		
ant. Elbora		
Talica o Itàlica	Tálíka	
ant. ciutat de Sevilla		

Tarazona ant. Turiaso	Tarasóna	
Tarifa ciutat d'Andalusia anomenada així per Tarif Abu Zora, primer conque- ridor àrab que entrà a Espanya	Taríf	
Albacete	El-basit, que significa 'planúria, part plana'	
Toledo ant. Toletum a l'edat mitjana Toletula		
Tortosa ant. Dertosa	tortóxa	
Tudela	tutíla	
València	balénsia	balénsi
Almodóvar del Rio poble de Còrdova	El-mudáuuar, que significa 'rodó'	

HIDRÒNIMS

Guadalete, riu	uád-lécca
Guadalquivir, riu ant. Betis	el-uád el-qebír ('el riu gran') uád el-yáuhar ('riu de les perles')
Mediterrani, mar	el-bahár ez-zaguír el-bahár er-rúmi
Muluya, riu (de Marroc)	meluia
Nun, riu (de Marroc)	uád en-nún
Tajo, riu nt. Tagus	táyo
Xúcar, Júcar (riu Xúquer) ant. Suero	xúkar

ILLES

Eivissa ant. Ebusúm	iábisa
Mallorca ant. Majorica	maiórika
Menorca ant. Minorica	menórica

REGIONS I CIUTATS DE L'ORIENT

Israel	isráil	israíli
Jericó	ariha	
Jerusalem ciutat de l'Àsia Menor de la tribu de Benjamí	bit el-mákdís	
Meca ciutat d'Aràbia	el-blád el-amín (‘la ciutat segura’) el-blád el-hrám (‘la ciutat sagrada’) el-blád (‘la Ciutat’) mécca	meccáui
Mesopotàmia	el-yezira	
Moka, Moja ciutat i port del Iemen famosa pel seu cafè		mjáuii o mejáuii
Palestina	blad el-flistín	flistii
Sanaa capital del Iemen	zanâa	zanââanii
Yazreb o Yatreb avui Medina, al nord de La Meca. El seu nom autèntic Iazreb es va canviar pel de Medina (ciutat)	el Medina (‘la Ciutat’) el-medina en-nabí	
Yedda ciutat i port de l'Aràbia a la riba del mar Roig	yédda	

REGIONS I CIUTATS D'ÀFRICA

Lamtuna nom d'una nació africana, origen de l'imperi almoràvit	lamtúna	
Magreb hora en què els musulmans fan l'oració quarta, que és quan el sol es pon	Mágreb	
Medea poble d'Algèria	el-medía	el-medáni
Meliana poble d'Algèria	meliána	meliáni
Mequinez ciutat de Marroc	meqnás	meqnási
Mogador ciutat i port de Marroc	ez-zuíra	zuíri
Rabat ciutat i port de Marroc	er-rebát	rebáti
Rif província de Marroc	er-ríf	rífi
Saffí ciutat i port de Marroc	ásfi	mesfúi
Tànger ciutat i port de Marroc	Tánya	tanyáui
Telemsán, Tremecén o Tlemecén ciutat d'Algèria	Telemsán	
Tetuan ciutat de Marroc	tetáuen	
Tunísia ciutat de Berberia	túnes	túnsi